

**DĀRZ
KOPĪBAS
INSTITŪTS**

**ECPGR
Activity Grant
Scheme**

*Safeguarding of potato onion (*Allium cepa* L. *Aggregatum* group) and garlic (*Allium sativum* L.) crop diversity in North Europe – Baltic region*

ĢIMENES SĪPOLU UN ĶIPLOKU DAUDZVEIDĪBAS SAGLABĀŠANA ZIEMEĻEIROPAS – BALTIJAS VALSTU REĢIONĀ

Ģimenes sīpoli (*Allium cepa* var. *aggregatum*) ir vieni no senāk audzētajiem sīpoliem Latvijas teritorijā. Tie ir veidojušies no senām Krievijas šķirnēm ar izteikti sīvu garšu un spēcīgu cerošanu: ‘Skopinskaja’, ‘Rjazaņas’, ‘Jeferemovas’ u.c. Mūsdienās komercaudzētāji audzē saldās un vidēji sīvās Eiropas izcelsmes sīpolu šķirnes un hibrīdus gan no sēklām, gan sīksīpoliem. Jaunās šķirnes ir ražīgas, lieliem sīpoliem, viegli audzējamas. Līdz ar to ģimenes sīpolu daudzveidība un resursi ir apdraudēti. Reti kura ģimene mūsdienās audzē šos garšīgos un vērtīgos sīpolus.

Ģenētisko resursu saglabāšanas nolūkā Dārzkopības institūtā tiek saglabāta ģimenes sīpolu kolekcija 32 klonu apjomā.

Tā kā tiek uzskatīts, ka ģimenes sīpolu daudzveidību drošāk un ilgtspējīgāk ir saglabāt audzējot tos saimniecībās (*on-farm conservation*), tālāk ir sniegta informācija par šiem veselīgajiem un garšīgajiem dārzeņiem, lai iedrošinātu audzētājus iekļaut ģimenes sīpolus savā dārzaugu klāstā.

Ģimenes sīpoli, salīdzinājumā ar dārza sīpoliem, garšas ziņā ir sīvāki, koncentrētāku garšu. Līdz ar to tie ir interesanti savu kulināro īpašību dēļ.

Šo sīpolu audzēšana nav populāra, jo tie ir salīdzinoši mazi un to saglabāšana līdz nākamā gada pavasarim prasa uzmanību un nelielu piepūli. Tomēr to kultūrvēsturiskā un kulinārā vērtība dažiem audzētājiem šķiet vilinoša un perspektīva.

ĢIMENES SĪPOLU BIOĻOĢISKĀS ĪPATNĪBAS

Nozīmīgākā ģimenes sīpolu īpatnība, kas tos atšķir no parastajiem dārza sīpoliem, ir tāda, ka šie sīpoli veido tādu kā “ģimeni”, ceru sastāvošu no vairākiem maziem sīpoliem. Tas notiek tādēļ, ka šīs varietātes sīpolā veidojas vairāki augšanas centri (“sīrsniņas”).

Ģimenes sīpols ar četrām "sirsniņām"

Šādu sīpolu iestādot, augšanas procesā tas dalās, jo katra tā "sirsniņa" veido atsevišķu sīpolu, tomēr augs saglabā ceru, kurā mātesauga sīpola pamatne satur jaunus sīpoliņus kopā. Veģetācijas perioda beigās no viena mātesauga parast tiek ievākti 5...20 sīpoli, atkarībā no klona. Viena sīpola svars svārstās no 20 līdz 50 g. Sīpoli bieži ir nesimetriskas formas, jo augot blīvā cerā, tiem ir grūti veidot ģeometriski pareizas formas. Sīpolu segzvīņas krāsa variē no sārti brūnas līdz salmu dzeltenai.

Atkarībā no klona, ģimenes sīpola augam var veidoties vai neveidoties ziednesis.

Stādīšanas vieta – labi drenētas, auglīgas augsnes, vējaina vieta, augsnes reakcija ne mazāka par pH 6,5. Optimālais augsnes barības elementu saturs sīpoliem ir sekojošs: slāpekļis 120...160 mg kg⁻¹, fosfors 60...80 g kg⁻¹, kālijs 175...250 mg kg⁻¹. Pamatmēslošanu un papildmēslošanu veic vadoties no augsnes agroķīmiskajām analīzēm. Divas trešdaļas fosfora un kālija ieteicams dot rudenī pie augsnes apstrādes, bet atlikušo trešdaļu un visu slāpekļa mēslojumu dod pavasarī un vasarā papildmēslojumā. Papildmēslošana ar slāpekli saturošiem līdzekļiem jāveic līdz Jāņiem. Veģetācijas periodā jāveic laistīšana, ja ir nepietiekams nokrišņu daudzums, īpaši veģetācijas perioda sākumā, kad notiek intensīva auga veģetatīvā augšana un ražas veidošanās. Ražu vāc, kad atmiruši laksti lielākai daļai augu, vai loki noliecās līdz zemei. Pēc novākšanas sīpolus žāvē labi ventilējamā telpā.

ĢIMENES SĪPOLU PAVAIROŠANA

Veģetācijas laikā var atzīmēt vēlamos mātesaugus, vadoties no auga virzsmes daļas (loku) īpatnībām (izmēra, garšas, krāsas), izziedēšanas intensitātes, veselības stāvokļa, kā arī ievērojot to agrinumu. Ja nav laikus atlasīti mātesaugi, no novāktajiem sīpoliem atlasa veselīgākos un lielākos, iegūstot nākamā gada stādāmo materiālu.

Stādīšanai paredzētos sīpolus glabā virs +18°C. Ja gadījumā sīpoli ir atradušies temperatūrā +6...+16°C, tie pirms stādīšanas jāizkarsē 20...25 dienas pie +30...+35°C, lai mazinātu ziednešu veidošanās intensitāti.

Ģimenes sīpolu stādāmais materiāls pirms stādīšanas tiek šķirots, atlasot veselīgos, slimību ne bojātos sīpolus. Sēklas sīpolus pirms stādīšanas var mērcēt siltā (līdz +40°C) 0,01% kālija permanganāta šķīdumā aptuveni vienu stundu slimību ierobežošanai. Ģimenes sīpolus stāda aprīļa beigās – maija sākumā, 20 cm attālumā vienu no otra rindā, starp rindām ievērojot 40 cm attālumu.

Materiālu sagatavoja

Līga Lepse

Dārzkopības institūta vadošā pētniece

